

Intersectoraal beleidsplan voor de pastorale zorg in voorzieningen 2018 – 2020

1. Inleiding

In confrontatie met kwetsbaarheid, psychische problemen, afhankelijkheid door een beperking, verminderde kracht, ouderdom of een opname in een ziekenhuis, botsen mensen op de grenzen van het bestaan. Deze ervaringen gaan in tegen het verlangen om ons eigen geluk te 'maken', om zelf te bepalen hoe we ons leven inrichten. Op zo'n momenten, maar ook bij andere levensgebeurtenissen zoals de geboorte van een kleinkind, het mooie van de natuur, een unieke culturele ervaring, een warme ontmoeting, kunnen mensen iets ervaren van de zin- of spirituele dimensie van het leven. Spirituele vragen en krachtbronnen zijn immers inherent aan ons bestaan. Aandacht geven aan deze spirituele pijler in de zorg, is dan ook wezenlijk voor goede totaalzorg.

Wat verstaan we onder spirituele zorg?

Spirituele zorg is gericht op de fundamentele zoektocht van mensen naar betekenis en zin van/in het leven en de manier

waarop mensen zich verbinden met zichzelf, anderen, de natuur, het betekenisvolle en/of het heilige.¹

Het gaat dus over een breed en ruim zingevingsveld dat op verschillende manieren kan ingevuld worden maar nooit neutraal kan zijn.

Wat is pastorale zorg?

Pastorale zorg vertrekt vanuit een christelijke spiritualiteit. Het bijbels geloof dat 'ieder mens kostbaar is in Gods ogen' en het evangelie dat ons laat zien dat Liefde sterker is dan elke vorm van dood, zijn hierin ijkpunten. Vaak vinden we hier ook de kern van waaruit congregaties de zorg voor zieke of gekwetste mensen opnamen. Ook vandaag wil de kerk aanwezig zijn wanneer mensen op de grenzen van het bestaan botsen: daarom blijft ze pastores zenden. Religie en kerk hebben in onze huidige context onmiskenbaar aan invloed verloren, maar daarom niet aan zin en betekenis.²

Pastorale zorg ontwikkelt en professionaliseert zich verder vanuit wetenschappelijk inzichten uit andere disciplines (bv. pastoraaltheologie, godsdienstpsychologie, communicatiemodellen, rouwmodellen...), nationaal en internationaal onderzoek en good practices.

Pastores werken vanuit een dubbele binding en positie. Enerzijds zijn het personeelsleden van de voorziening en staan ze in een realiteit van diversiteit, anderzijds zijn ze gezonden

---

¹ De consensusdefinitie verwoordt het als volgt: "Spiritualiteit is de dynamische dimensie van het menselijk leven die verband houdt met de manier waarop personen (individueel of in gemeenschap) betekenis, richting en transcendentie ervaren, uitdrukken en/of zoeken en naar de manier waarop ze zich verbinden met het moment, zichzelf, anderen, met de natuur, het betekenisvolle en/of het heilige" C.M. PUCHALSKI et al., Improving the Spiritual Dimension of Whole Care : Reaching National and International Consensus, in Journal of Palliative Medicine17 (2014), p. 644.

² Vandewiele W., (2016) Levensbeschouwelijk Vlaanderen. Een godsdienstsociologische analyse aan de hand van het cohortenmodel, in Pastorale Perspectieven, 171(2), 10-14.

vanuit de kerk en vertrekken ze zelf vanuit hun katholieke identiteit. Ze zijn dus als het ware 'flankspelers'.³

Pastorale zorg richt zich niet enkel tot gelovigen. In onze samenleving vinden mensen antwoorden in andere levens- en geloofsvisies en zijn velen zoekend op het vlak van zingeving, spiritualiteit, geloof. Pastorale zorg stelt zich in een open, respectvolle dialoog ten dienste van elke zorgvrager en medewerker. In een persoonlijke ontmoeting richten pastores zich naar de totale persoon. Speciale aandacht gaat evident uit naar de spirituele dimensie. Pastorale zorg heeft als doel de spiritualiteit van patiënten, cliënten, bewoners en zorgverleners (verder) op het spoor te komen, er woorden aan te geven en ze te versterken. Doorverwijzen naar spiritueel zorgverleners van andere geloofs- en levensbeschouwingen is een positieve keuze en wegen zoeken naar samenwerken en verbinden, een basishouding.

2. Beleidsopties: verstevigen, verruimen, verbinden

2.1. Verstevigen

We ondersteunen voorzieningen op het vlak van identiteit, spiritualiteit en pastorale zorg in het snel evoluerend werkveld

Situering

Het zorglandschap evolueert snel. Denken we bv. aan de stijging van het aantal mensen met dementie en hogere zorggraad, de kortere verblijfsduur van patiënten en bewoners,

---

³ 'Flankspelers' is een term die we ontlenen aan de voetbalwereld. Voor echte voetbalkenners zal het beeld niet helemaal kloppen. Niettemin, gesteld dat je de Katholieke Kerk als een 'ploeg' ziet, dan bevinden pastores zich in de positie van flankspelers. Ze maken deel uit van de ploeg, maar bevinden zich aan de zijanten, waar ze in contact komen met zowel de centrumspelers als degenen die aan de rand, of zelfs buiten het spel staan: supporters, occasionele toeschouwers en tegensupporters.

de visie op vermaatschappelijking van de zorg, de persoonsvolgende financiering, evoluties binnen het kwaliteitsdenken, evidence based medicine, ethische vragen rond het begin en het einde van het leven...

Deze veranderingen zijn een uitdaging voor de zorg. Er worden nieuwe visies en modellen ontwikkeld die voortdurend aan de praktijk getoetst worden. Ook de spirituele en pastorale zorg staan niet stil en evolueren mee binnen hun specifieke contexten.

Heel wat visieteksten, maar ook verschillende accrediteringssystemen⁴ stellen voorop dat spirituele zorg een essentieel onderdeel is van integrale zorg. We moeten dus (verder) nadenken over de implementatie van spirituele zorg in de totaalzorg.

In samenwerkingsverbanden, netwerken en bij fusies worden, eigen aan onze tijd en cultuur, vragen gesteld op het vlak van missie en identiteit van voorzieningen. Welke waarden en welke inspiratie kleuren de organisatie? Kan de oorspronkelijke christelijke grondinspiratie verzoend worden met openheid en ruimte voor diversiteit? Hoe vertaalt zich dit concreet in beleidskeuzes en beslissingen?

Engagement van het vicariaal team:

- We werken verder aan professionalisering van pastores via aanbod van opleiding, coaching, begeleiding, supervisie, intervisie, navorming, uitwisseling en ad hoc werkgroepen, in samenwerking met Caritas-West, Collectief, Caritas Vlaanderen, de Beroepsvereniging van zorgpastores en het Academisch Centrum voor Praktische Theologie ⁵

---

⁴ Zoals JCI en Niaz voor algemene en psychiatrische ziekenhuizen, Planetree en Prezo voor ouderenzorg

⁵ Collectief is een samenwerkingsverband van de stafmedewerkers voor zorgpastoraal van de Vlaamse bisdommen, ondersteund vanuit Caritas Vlaanderen. ACPT is het Academisch Centrum voor Praktische

- We dragen bij aan de ontwikkeling van de eigen spiritualiteit en identiteit van pastores via een aanbod van spiritualiteits- en herbronningsdagen en seminaries.

Zo is voor 2018 een vorming rond de rol van de pastor bij levenseindebeslissingen gepland en wordt een etmaal in de abdij van Westvleteren als herbronning uitgewerkt.

- We ondersteunen voorzieningen door een jaarlijks (of tweejaarlijks) werkbezoek vanuit het vicariaal team naar directie en pastoraal verantwoordelijke(n)

- We bieden ondersteuning in reflectie over identiteit en inspiratie door een vormings- en ondersteuningsaanbod voor bestuurders, beheerders en directies. In 2018 organiseren we opnieuw een minicongres over de spirituele dimensie in de zorg.

- We doen een aanbod van vorming op maat voor pastorale medewerkers en ondersteunen pastorale werkgroepen op vraag

- We bevorderen uitwisseling tussen pastores door mee te werken aan de ontwikkeling en uitbouw van een gesloten, digitale community (i.s.m. Elisabeth en ACPT)

- We motiveren directies van de sector voor personen met een beperking om spirituele zorg in te schrijven in hun kwaliteitshandboek

2.2. Verruimen

We zetten in op ontwikkeling van spirituele zorg als gedeelde verantwoordelijkheid

Situering :

We zeiden het al : mensen zijn fundamenteel 'zinzoekers', en zeker in grenssituaties in het leven komen spirituele vragen bovendrijven. Een integraal en interdisciplinair zorgaanbod vraagt een inbedding van spirituele zorg als gedeelde zorg.

Om de eerstelijns spirituele zorg te laten opnemen door alle zorgverstrekkers is inzet op de verdere ontwikkeling van vorming en tools voor al deze beroepsgroepen, noodzakelijk.

Engagement van het vicariaal team:

- We ondersteunen pastores in hun rol als coach van de eerstelijns spirituele zorg
- We blijven ijveren voor een voldoende capaciteit van professionele pastores als specialisten in de voorzieningen
- Het aanbod van eerstelijns spirituele zorg wordt doorgenomen met scholen met een leerprogramma voor zorgberoepen
- We werken vorming rond de spiritwijzer uit en helpen eerstelijns spirituele zorg implementeren
- Voor algemene ziekenhuizen ontwikkelen we samen met pastores een e-learning programma rond spirituele zorg voor andere disciplines
- We verkennen de piste van eerstelijns spirituele zorg in ambulante zorg/ psychiatrische thuiszorg
- We werken mee aan de ontwikkeling van een spiritwijzer voor de thuiszorg
- We ontwikkelen een spiritwijzer voor de sector van mensen met een beperking en zoeken naar aangepaste werkvormen om er mee aan de slag te gaan

2.3. Verbinden

We zoeken naar verbindingen tussen categoriale pastorale zorg in de voorzieningen en territoriale zorg binnen de parochies en pastorale eenheden

Situering :

Opnames in een ziekenhuis worden steeds korter en stellen ons voor uitdagingen op het vlak van continuïteit van zorg. In alle takken van de gezondheidszorg wordt ingezet op vermaatschappelijking, inclusie en buurtwerking.

Mensen blijven zolang mogelijk in de eigen woon- en leefomgeving waar ze zoveel als mogelijk worden ondersteund. De lokale gemeenschap wint aan belang in het overheidsbeleid en zorgregio's worden gedefinieerd. Hierdoor vervaagt de klassieke opdeling van categoriale en territoriale pastoraal.

Net in dit veranderend landschap is het belang van experts in spirituele en pastorale zorg niet te onderschatten. Zorgpastores bouwen nl. expertise op in het beluisteren van spirituele vragen en noden van mensen, vaak ongeacht hun geloofsovertuiging. Vanuit hun aanwezigheid in en bij het lijden van mensen zoeken ze naar woorden, tekens en rituelen, ook voor randkerkelijke en zoekende mensen. Ze geven mensen (terug) taal om over hun spiritualiteit te spreken en er uitdrukking aan te geven en verbinden waar dat kan het eigen verhaal met het christelijk geloofsverhaal. Als 'flankspelers' in de kerk kunnen zij met deze deskundigheid, vaardigheden en ervaringen pastores uit de territoriale pastoraal aanvullen, inspireren en versterken.

Engagement van het vicariaal team :

- We ondersteunen pastores om hun expertise en praktijkervaring te delen en engageren ons om hun positie als flankspelers van de kerk te bevestigen en versterken.
- We ontwikkelen in samenwerking met CCV een ondersteunend en bemoedigend aanbod van vorming voor pastorale vrijwilligers
- Het project 'zinzorg en pastoraal thuis'⁶ met vrijwilligers vanuit parochies/Samanagroepen en buurten wordt uitgebreid naar minstens één andere regio
- Good practices van verbindende initiatieven in ouderenzorg en OPH worden gedeeld: elkaar ondersteunen voor gemeenschappelijke vieringen, ziekenzalvingen, acties voor Welzijnszorg of Broederlijk Delen,...
- Een project van verbinding maken tussen het ziekenhuis en de ziekenbezoekers van de parochie/Samanagroepen en buurten wordt uitgebreid naar minstens één andere regio.

---

⁶ Zie voor info een interview op [pastoralezorg.be/netwerkwzorg/project 'Zinzorg en pastoraal thuis'/bisdom Brugge](http://pastoralezorg.be/netwerkwzorg/project/'Zinzorg%20en%20pastoraal%20thuis'/bisdom%20Brugge)